

DN. KULTUR

Linus Larsson: "Jag tar ansvar", skriver Zuckerberg och låter bli att ge sig själv sparken. Sid 2

TORS DAG 26 JANUARI 2023 ● SVERIGES STÖRSTA MORGONTIDNING ● GRUNDAD 1864

Sköra minnen av Förintelsen

Minnet av Förintelsen kan finnas i enkla ting - som i en servis som hållits gömd sedan kriget och återbördats till sina rättmätiga ägare. Årets Micael Bindefeld-stipendium går till filmaren Johan Palmgren som samlar in just sådana föremål. Sid 4

Laddat ämne. "Krogar mot knark" har fel - det handlar inte om omedvetenhet, utan om medveten blindhet, skriver Saga Cavallin. Sid 7

Debatt. Israel måste hitta en mognare nationalism, skriver Anita Goldman. Sid 6

Insidan. Så kan grupptillhörighet bli ett problem. Sid 10

En helt rimlig prisutveckling om du frågar oss.

Inga smyghöjningar - med ICA Försäkrings bilförsäkring kör du med ett fast pris i fem år så länge du är skadefri. Det är vi ensamma i Sverige om att erbjuda. Schysst va?

Läs mer om vår populära bilförsäkring på icaforsakring.se

KULTUR NYHETER

Micael Binfelds-stipendiet

🕒 Nittioåriga Kiwa Zyto överlevde två läger som barn – det i Auschwitz och det i Dachau. Tolv år gammal befriades han, men han visste inte om några av hans släktingar fortfarande levde. Zyto kom till Sverige 1947 med sin randiga fångjacka från åren i lägren.

Foto: Jonas Rudström

🎥 Fotografen och filmaren Johan Palmgren filmar systrarna Monica Rothschild Trollås och Susanne Rothschild Lundin.

🏺 Delar av porslinsamlingen från andra världskriget som systrarna mirakulöst återfick 2015.

Foto: Roger Turesson

När de överlevande är borta finns minnet av Förintelsen kvar i tingen

2023 års stipendium från Micael Binfelds stiftelse till minne av Förintelsen tilldelas Johan Palmgrens filmprojekt. Stipendiet, om 350 000 kronor, ska han använda till att filma insamlingen av föremål till det blivande svenska museet om Förintelsen.

”En servett, en fingerborg eller en randig jacka. Minnet av Förintelsen ligger inkapslat i de allra enklaste ting”, framhåller stiftelsen.

● Det började med en resa till Malmö. Johan Palmgren fick i uppdrag av Forum för levande historia att på plats i landet filma korta dokumentationer för myndigheten. Han följde med två museintendentur som samlade in föremål med kopplingar till Förintelsen till det blivande museet.

– Efter hans berättelser under den kvällen i Malmö – som var så fruktansvärt omtumlande och berörande – insåg jag att hans och andras historier och deras olika artefakter var en stark länk tillbaka i tiden, berättar Johan Palmgren.

– Det är berättelser och minnen

ovärderlig skatt från det förlutna. De har numera ett antal porslinsföremål som deras släkt länge ägde i den lilla tyska staden Zella-Mehlis i Thüringen, men föremålen försvann i samband med kriget.

– Mamma och pappa var båda födda i Tyskland. De blev senare erbjudna jobb i Italien, där de träffades och gifte sig 1934. De fick mig fyra år senare, sammanfattar Monica Rothschild Trollås.

– Men de visste redan då att alla judar som inte vara italienska medborgare skulle ut ur landet i mars 1939.

Att åka till Tyskland var uteslutet. Med sitt nyfödda barn Monica i en tvättkorg reste de i stället från Italien via Frankrike, Belgien och Holland i hopp om en trygg plats. De

terdam kom med båt till Sverige fick de till slut en fristad i Stockholm, berättar de.

– Vår morfar var hederskonsul i Stockholm och hans familj hade ett rederi som skeppade malm från Luleå till Tyskland. Därigenom hade han relationer här. Vi tror att det är så våra föräldrar fick ett inresetillstånd till slut, berättar hon.

Föräldrarna fann en lägenhet på Lidingö och hamnade senare i Kärrtorp.

I dag har Monica Rothschild Trollås och Susanne Rothschild Lundin egna familjer, totalt trettio-två medlemmar i olika åldrar.

Jag började nästan

De elva porslinskopparna, bringaren, faten och assietterna och de andra föremålen i deras vitrinskåp fick de helt oväntat tillbaka 2015 tack vare grannar i Zella-Mehlis:

– Våra farföräldrar ville absolut att vår familj skulle få samlingen när vi en dag efter kriget skulle komma tillbaka. Vår farmor lämnade över porslinet en bit i taget till sina grannar som gömde föremålen från nazisterna. Grannarnas barn och senare barnbarn tog hand om samlingen i alla år, berättar de.

Grannarna sade bestämt nej genom åren till spekulanter som ville köpa föremålen.

Vad har dessa porslinsföremål betytt för er?

– För mig har de haft en väldig betydelse. Våra farföräldrars grannar

Stipendium till minne av Förintelsen.

Micael Bindefeldts stiftelse till minne av Förintelsen delar årligen ut ett stipendium den 27 januari på den internationella minnesdagen för Förintelsens offer.

Målsättningen är att föremålen i Johan Palmgrens film ska visas på det kommande Förintelsemuseet i bland annat Stockholm.

Museet öppnas i juni 2023 i tillfälliga lokaler i Bonniers konsthall på Torsgatan 19 i Stockholm med fokus på föremål och berättelser kopplat till de överlevandes berättelser.

Fotografen och filmaren Johan Palmgren har tidigare uppmärksammat för filmer som "Lex Lapidus - en serie i sex delar", "Benny och Kulturhuset" och "Spårvidshinder".

Bland tidigare stipendiemottagare från Micael Bindefeldts stiftelse till minne av Förintelsen märks Anna Florén, programchef på Voksenåsen i Norge, forskaren och arkeologen Daniel Leviathan, fotografen Mikael Jansson och kompositören Jakob Mühlrad.

människor som var så fantastiskt snälla och som brydde sig om oss.

– Det här har blivit en jättevägkikt historia för oss alla.

Båda systrarna har flera gånger rest till Zella-Mehlis med sina familjer. De har besökt städerna där deras släktingar fick både ett rederi och ett skråraderi konfiskerade. Och de har sett platsen där deras farfar "slängdes ner i ett grävt hål" på en begravningsplats 1942.

Deras farfar avled i en hjärtattack på postkontoret där han fick besked om att han, hustrun och hans mor skulle deporteras till koncentrationslägret Theresienstadt.

– Midsommaren 2018 var vi tillbaka i staden och placerade guld-färgade så kallade snubbelstenar där judar bott respektive en sten där farfar "begravdes", berättar Monica Rothschild Trollås.

– I dag ångrar jag väldigt mycket att jag aldrig frågade pappa och mamma om deras uppväxt. Jag hade gärna velat veta, men man vågade inte fråga. Och jag ville inte visa någon min judiska härkomst, det var ju väldigt fult och mycket hysch, hysch då, förklarar hon.

Fotografen och filmaren Johan Palmgren tror att systrarna Rothschild Trollås och Rothschild Lundin genom sina besök i Zella-Mehlis och genom släktens kaffeservis fått

att de som ägde samlingen skulle komma tillbaka till Zella-Mehlis för att få dessa ägodelar.

– Det är ett ljus i den här historien som är fantastiskt fint.

Palmgren tänker fortsätta att intervjua och filma människor med liknande berättelser från det förlutna.

Han har bland annat besökt Berith Kalanders i Piteå vars mor, med romsk bakgrund, deporterades till Auschwitz, men överlevde.

Hon lyckades mot alla odds ta sig till Sverige och reste till Malmberget där hon fotograferades – en bild som hennes dotter bevarat genom åren.

– Fotografiet har hon nu lämnat in till det blivande Förintelsemuseet, berättar Johan Palmgren.

Han har hittills mött och fotograferat ett tiotal människor runt om i landet, men det här är bara början, säger han. Med stipendiet tänker han gå på djupet och göra en timplång film.

I arbetet med de bevarade föremålen från andra världskriget har också konserveringsavdelningen på Historiska museet i Stockholm engagerats.

– Deras arbete med proveniens- kring dessa föremål och handlingar från olika delar av Sverige är också något som jag vill ha med i berättelsen, säger Palmgren.

I korthet.

Nextory anmäler Storytel till Konkurrensverket

Twisten på ljudboksmarknaden fortsätter. Nu har strömningstjänsten Nextory anmält Storytel till Konkurrensverket.

– De utnyttjar sin ställning genom att rikta orimliga ersättningskrav, säger Nextorys vd och grundare Shadi Bitar till Dagens Industri.

● Konflikten startade i maj förra året när förlagsgruppen Storytel Books, som vid sidan av Storytel äger bokförlag som Norstedts, Lind & Co och Rabén & Sjögren, beslutade sig för att sluta släppa sina nya titlar till strömningstjänsten Nextory. Orsaken var att avtalsförhandlingarna mellan parterna strandat sedan de inte kunnat nå en samsyn kring ersättningsnivåer.

I höstas kom beskedet att Storytel plockade bort alla sina böcker från tjänsten, varpå Nextory hotade med att anmäla Storytel till Konkurrensverket. Nu har man gått vidare med anmälan, rapporterar Dagens Industri.

– Storytel är en dominerande aktör på den svenska strömningstjänstmarknaden och de utnyttjar sin ställning genom att rikta orimliga ersättningskrav. Vår förhoppning är fortfarande att få till ett avtal med Storytel på marknadsmässiga villkor, men efter att ha förhandlat i över sex månader utan resultat har vi nu valt att be Konkurrensverket att granska deras agerande, säger Shadi Bitar.

Han menar att Storytel har krävt en höjning av ersättningen med 80 procent jämfört med tidigare.

Storytel Books menar å sin sida att man hela tiden arbetat för rimliga ersättningsnivåer.

– Sådana här förhandlingar är alltid komplexa, men vi ser det som vårt ansvar som stort förlag att ta dem. Vi tycker att våra författare borde få rimligt betalt, sade Linda Säresand, vd på Storytel Books, i oktober. *Matilda Källén*

2

... miljarder kronor har Justin Bieber sålt sin låtkatalog för, meddelar köparen Hipgnosis Songs Fund. I affären ingår den ekonomiska upphovsrätten och även den ersättning som kan inkomma i form av royalties från samtliga 290 titlar som han hann släppa fram till och med den 31 december 2021.

Foto: Shutterstock

De kan få Borås Tidnings debutantpris

Litteratur. Fem författare har chans att få Borås Tidnings debutantpris 2023.

Sorin Masif är nominerad för diktsamlingen "Staten systrarna dikten" och Linnéa Sjödin för den sinnliga kortromanen "Bortom Amerika". Mikael Yvesand har fått stor uppmärksamhet för sin roman "Häng City" som, enligt juryn, "gestaltar den riktninglösa pojkenergin mellan lek och våld".

Även Kristoffer Appelvik Lax ("Och vardagen då när vi stryker och kardar seriöst") och Mimmi Jensen Gellerhed ("Vaken") är nominerade till priset som delas ut den 9 mars i Borås. **TT**

Foto: TT

Han får Tjugosjunde januari-priset

Förintelsens minnesdag. Forskaren Christer Mattsson är årets mottagare av Tjugosjunde januari-priset som delas ut av Föreningen Förintelsens Överlevande. Han är docent i pedagogik och föreståndare för Segerstedtinstitutet vid Göteborgs universitet, och tilldelas

Foto: Nora Lorek